

ПРОГРАМА ПО ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ – модул 3 на ЕПИ

ПЪРВИ РАЗДЕЛ: СРЕДНОВЕКОВНА ИСТОРИЯ

ТЕМА I

ПЪРВА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА (681-852). СЪЗДАВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗШИРЕНИЕ НА ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА (681 - 852 г.)

Славяни и прабългари до създаването на българската държава. Славяни - произход, прародина, обществен строй и религиозни вярвания. Славянските нападения и заселването им на Балканския полуостров. Прабългари - прародина и произход. Поминък, бит, обществена структура и религиозни вярвания.

Образуване на българската държава - причини за създаването на държавата, приносът на хан Аспарух, начало на формирането на българската народност. Укрепване на българската държава при хан Тервел (701 - 718 г.). Вътрешнополитическа криза към средата и втората половина на VIII в. и нейното преодоляване. Стабилизация на българската държава при ханове Телериг (768 - 777 г.) и Кардам (777 - 803 г.). Политическо издигане на българската държава през първата половина на IX в. Хан Крум (803 - 814 г.) - външна и вътрешна политика. Хан Омуртаг (814 - 831 г.) - външна и вътрешна политика. България при наследниците на хан Омуртаг - Маламир (831 - 836 г.) и Пресиян (836 - 852 г.).

ТЕМА II

ПОЛИТИЧЕСКИ И ДУХОВЕН ВЪЗХОД IX - X в.

Княз Борис (852 - 889 г.). Външна политика. Покръстване на българите - причини, дипломатическите пътища към приемане на християнството, процесът на покръстването. Борба за създаване на самостоятелна църква и последици от приемането на християнството.

Създаване на славянската писменост и Великоморавската мисия на Кирил и Методий. Дейността на Кирило-Методиевите ученици в България.

Оттеглянето на княз Борис от престола. Могъществото на българската държава при Симеон Велики (893 - 927 г.) - външна политика и завършване процеса на обединение на славянските племена от българската група. „Златен век“ на българската култура и завършване процеса на формиране на българската народност.

ТЕМА III

КРАЯТ НА ПЪРВАТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА

България по пътя на своя политически залез. Българската държава при управлението на цар Петър - вътрешни и външнополитически проблеми. Богомилството - поява, същност и разпространение.

Стопанското развитие, феодализмът и държавноадминистративното устройство на Първата българска държава.

ТЕМА IV

БЪЛГАРСКИЯТ НАРОД ПОД ВИЗАНТИЙСКА ВЛАСТ (1018 - 1186 г.)

Византийски нашествия срещу Първата българска държава и борбата на комитопулите за отстояване на държавната независимост. Причини за падане на България под византийска власт и положението на българския народ. Формите на борба на българския народ срещу византийското владичество. Въстанията против византийската власт (до въстанието на Петър и Асен).

ТЕМА V

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ПОЛИТИЧЕСКО МОГЪЩЕСТВО НА ВТОРАТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА (1186 - 1241 г.)

Кризата във Византийската империя през последните десетилетия на XII в. Поводът за организираното от двамата боляри Петър и Асен въстание (1186 - 1187 г.), етапите на неговото развитие и признаването на възобновената българска държава. Третият кръстоносен поход (1189 - 1197 г.), българите и нови опити на Византия да възстанови владичеството си върху българските земи. Завършване на освободителното дело от цар Калоян (1197 - 1207 г.).

Българското царство при управлението на цар Борил. Възстановяване властта на преките наследници на Асеновци (царете Асен, Петър и Калоян) - дейността на държавника и дипломата Иван Асен II (военни и дипломатически победи). Международното значение на българската държава при управлението на Асеновци.

Икономическо развитие и феодални отношения при управлението на Асеновци. Изграждане на държавноадминистративната структура на Втората българска държава през първата половина на XIII в.

ТЕМА VI

ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА СТАРОБЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА (VII - XIV в.)

Периодизация и характеристика. Езически и християнски период - Плисковски период (VII - средата на IX в.); Преславско-Охридски период (865 - 1018 г.); Търновски период (краят на XII - XIV в.). Културата на езическа България - архитектурата на столицата Плиска; каменна летопис; Мадарският конник. „Златен век“ на българската култура - предпоставки за разцвета на българската култура. Книжнина. Гражданска и църковна архитектура и изкуство. Българската средновековна култура (XI - XIV в.) - епохата на византийското владичество; културата на Втората българска държава - архитектура, живопис, книжнина, музика, идеологическа мисъл. Състоянието на българската народност през XI - XIV в.

ТЕМА VII

НАЛАГАНЕ НА ОСМАНСКАТА ПОЛИТИЧЕСКА И СОЦИАЛНА СИСТЕМА И МЯСТОТО НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД В НЕЯ (XV - XVII в.)

Създаването и идеологията на Османската империя. Устройството на централната и местната власт. Политическата промяна и българите - положението на покореното българско население и процесът на ислямизация. Стопанството по българските земи и формирането на нова социална структура на българското общество.

ТЕМА VIII

СЪПРОТИВАТА НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД ПРОТИВ ОСМАНОТУРСКИТЕ ЗАВОЕВАТЕЛИ (XV - XVII в.)

Периодизация и предпоставки за антиосманската съпротива. Начало на въоръжената съпротива срещу турците. Защитата на българската народност. Опити за възстановяване на българската държавност - военни кампании на християнските сили срещу Османската империя, въстания и политическа дейност на българските православни и католически църковни дейци. Въстания и политически движения в края на XVII в. Духовният живот на българите.

ВТОРИ РАЗДЕЛ: БЪЛГАРСКО ВЪЗРАЖДАНЕ

ТЕМА IX

НАЧАЛО НА БЪЛГАРСКОТО ВЪЗРАЖДАНЕ. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПОДЕМ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИ, ПОЛИТИЧЕСКИ И ВЪОРЪЖЕНИ ИЗЯВИ НА БЪЛГАРИТЕ ПРЕЗ XVIII И ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА XIX в.

Периодизация на Българското възраждане. Характеристика на възрожденските процеси. Българското възраждане и европейският свят.

Условия и фактори за започналото стопанско оживление в българските земи от края на XVII и през XVIII в. Обновлението на селското стопанство и промените в градското стопанство през първата половина на XIX в. Развитие на търговията. Формиране на новата социална структура.

Зараждане на българската национална идея. „История славянобългарска“ - българската национална програма. Софроний Врачански. Първи планове за национално самоуправление и политическата активност на българите до средата на XIX в.

ТЕМА X

ДВИЖЕНИЕТО ЗА НОВОБЪЛГАРСКА ПРОСВЕТА, НОВАТА БЪЛГАРСКА КУЛТУРА И БОРБИТЕ ЗА НАЦИОНАЛНА ЕМАНЦИПАЦИЯ ЧРЕЗ НЕЗАВИСИМА ЦЪРКВА

Духовното пробуждане на българите. Новите светски гръцки училища и българите. Елино-българските училища. Движение за новобългарска просвета. Поврат в българското просветно движение през втората четвърт на XIX в. Българските взаимни училища - двигател на новото просветно движение със светски и национален характер.

Откриването на класните училища. Подем на новобългарската просвета след Кримската война (1853 - 1856 г.). Българското просветно дело и Европа.

Културата на Българското възраждане. Модернизация и развитие на българската култура. Промени в бита и нравите по модела на „просвещената Европа“.

Църковнонационални борби - периодизация, предпоставки за възникване на движението. Начало на движението за самостоятелна българска църква. Подем на църковнонационалната борба след Кримската война. Приносът на Цариградската българска община в борбите за църковна автономия. Движението срещу гръцките владици в българските провинции. Великите сили и българското църковнонационално движение. Създаване на самостоятелна българска църква. Признаване на българската нация.

ТЕМА XI

ОРГАНИЗИРАНО НАЦИОНАЛНООСВОБОДИТЕЛНО ДВИЖЕНИЕ (СЛЕД КРИМСКАТА ВОЙНА (1853 - 1856 г. до 1875 г.)

Икономически и социални промени. Българският въпрос след Кримската война. Начало на организираното националноосвободително движение. Георги С. Раковски - жизнен път и първи революционни изяви. Идеолог и основоположник на организираното националнореволюционно движение на българския народ. Плановете на Раковски за освобождението на България. Българските легии в Белград и четническото движение.

Българската емиграция в обществено-политическия живот. Политически движения и организации през 60-те г. на XIX в. Цариградският политически кръг. Формирования на българските емигранти в Румъния, Южна Русия и Сърбия.

Нови идеи в освободителното движение. Живот и дейност на Любен Каравелов. Васил Левски - жизнен път. Участник в първите организирани революционни акции. Организатор на БРЦК. Строител и идеолог на революционната комитетска организация в България.

Криза в революционното движение след обесването на Васил Левски (1873 - 1874 г.). Христо Ботев - жизнен и творчески път. Идеолог на националнореволюционното движение. Новата Източна криза. Ботев и неговите съмишленици - създатели на новия ръководен орган - Българския революционен комитет (БРК), и организатори на "всеобщо въстание в България". Неуспехът в опита за въстание през септември 1875 г.

ТЕМА XII

АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ И ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА БЪЛГАРИЯ (1876 - 1878 г.)

Формиране на „Комитета на апостолите“ (Гюргевски революционен комитет). Решенията на Комитета. Подготовката на Априлското въстание в революционните окръзи. Начало и ход на въстанието. Четите на Христо Ботев и Таньо Стоянов. Потушаване на въстанието. Характер и значение на въстанието. Въстанието в политиката на Великите сили и солидарността на европейската общественост. Българското освободително движение след въстанието. Мисията на Българското човеколюбиво настоятелство и на цариградските българи. Цариградската посланическа конференция.

Русия и дипломатическата подготовка на Руско-турската война (1877 - 1878 г.). Обявяване, начало и ход на войната. Българите и войната. Военните сражения, решили изхода на войната. Примирието. Санстефански мирен договор.

ТРЕТИ РАЗДЕЛ: ТРЕТА БЪЛГАРСКА ДЪРЖАВА (1877 - 1923 г.)

ТЕМА XIII

НАЧАЛО НА ДЪРЖАВЕН ЖИВОТ И РАЗВИТИЕ НА КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ (1877 - 1885 г.)

Временно руско управление по българските земи. Аграрен преврат. Берлински конгрес и борбите на българския народ срещу неговите решения. Търновската конституция;

Начало на самостоятелен политически живот на Българското Княжество: първите правителства. Държавен преврат. Режим на пълномощията. Падане на режима. Управление на кабинетите на Драган Цанков. Управление на правителството на непримиримите либерали начело с Петко Каравелов.

Просветната и културната политика на правителствата.

Политическите партии в Княжество България.

ТЕМА XIV

СЪЕДИНЕНИЕТО НА ИЗТОЧНА РУМЕЛИЯ С КНЯЖЕСТВО БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 1885 г.

Статутът на Източна Румелия според Берлинския договор. Органическият устав и уредбата на Източна Румелия. Обществено-икономическо, политическо и културно развитие. Пътищата към българското съединение. Първи опит за съединение. Движение за съединение. Образуване на Българския таен централен революционен комитет (БТЦРК) и подготовката за съединението. Провъзгласяване на Съединението. Дипломатическа защита на Съединението. Отношението на балканските държави и Великите сили към Съединението. Цариградска конференция. Военна защита на Съединението. Признаване и значение на Съединението.

ТЕМА XV

БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА В КРАЯ НА XIX в. (1886 - 1900 г.)

Икономическото развитие на България в края на XIX век.

Превратът на 9.VIII.1886 г. Контрапреврат и завръщането на княз Александър I. Абдикацията на княз Александър I. Формиране на „русофилски“ и „русофобски“ лагер в българското общество - 1886 - 1887 г. Управлението на регентството. Образуване на правителство начело със Стефан Стамболов. Вътрешна политика на правителството. Създаване на Народнолибералната партия. Образователна и културна политика. Политическата опозиция в условията на Стамболовия режим. Стопанската политика на правителството на Стефан Стамболов. Външната политика на Стамболовото правителство. Падане на правителството на Стефан Стамболов.

Формиране на правителство начело с д-р Константин Стоилов. Образуване на Народната партия. Вътрешна политика на правителството. Просветна и културна

политика. Стопанска политика на кабинета. Външна политика на правителството. Политиката по националния въпрос. Падане на правителството.

Характеристика на Радослависткото управление (1899 - 1900 г.).

ТЕМА XVI

БЪЛГАРИЯ - ОТ КРИЗА КЪМ ВЪЗХОД (1901 - 1912 г.)

Образуване на коалиционно правителство на Демократическата и Прогресивнолибералната партия. Финансовата криза. Опитите на коалиционното правителство за извеждане на страната от кризата. Падане на коалиционното правителство и образуване на хомогенен кабинет от Прогресивнолибералната партия с министър-председател д-р Стоян Данев. Вътрешната политика на правителството. Външната политика на коалиционното правителство и на хомогенния Прогресивнолиберален кабинет.

Управление на Народнолибералната партия. Икономическа политика. Модернизация и развитие на българската икономика. Развитие на индустрията. Развитие на търговията, транспорта и съобщенията. Вътрешната политика. Образователната и културната политика. Политиката на правителството по националния въпрос и външнополитическите въпроси.

Управление на Демократическата партия. Продължаване на стопанската политика на народнолибералите. Преодоляване на възникналите проблеми във вътрешнополитическия живот на страната. Подготовка и обявяване на българската независимост през септември 1908 г. Борбата за признаване на независимостта на България и придобиване на юридически суверенитет през април 1909 г.

Довоенната стопанска и вътрешна политика на коалиционното правителство на Народната и Прогресивнолибералната партия.

ТЕМА XVII

ПОЛОЖЕНИЕ И БОРБИ НА НЕОСВОБОДЕНИТЕ БЪЛГАРИ (1878 - 1912 г.)

Великите сили и разпокъсването на България. Демография на населението в Македония и Одринска Тракия, Северна Добруджа и в района на Пирот и Враня. Социално-икономическо и политическо положение на българите, останали под чужда власт. Чуждестранна пропаганда. Дейност на Българската екзархия в Македония и Одринска Тракия. Съпротивата на българите в Северна Добруджа и на населението в Западните български покрайнини. Периодизация и начало на националноосвободителните борби в Македония и Одринска Тракия. Образуване на Македонския революционен комитет. Създаване на Върховния македонски комитет. Въстаническата акция в Мелнишко. Изграждане на Вътрешната революционна организация. Правилник, устав, тактика и стратегия. Четническата институция. Масовизиране и развитие на националнореволюционното движение. Създаване на Върховния македоно-одрински комитет (ВМОК). Горноджумайското въстание. Подготовката на Илинденско-Преображенското въстание. Ход на въстанието. Кървавата драма на героичното въстание. България и въстанието. Отзвукът на Илинденско-Преображенското въстание. ВМОРО след въстанието (1904 - 1908 г.). Младотурската революция и ВМОРО.

ТЕМА XVIII

БЪЛГАРИЯ В БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ (1912 - 1913 г.) И ВЪВ ВРЕМЕ НА ИЗМАМНИ НАДЕЖДИ (1914 - 1918 г.)

Пътищата към националното обединение. Войната - последен нереализиран път. Опити за създаване на Балкански съюз в края на XIX и началото на XX в. Сондажите в Русия. Промените в Търновската конституция. Преговори, Договор за приятелство и съюз и Военна конвенция, подписани между Царство България и Кралство Сърбия. Дипломатически сондажи и перманентни преговори с Гърция. Подписване на Договор за отбранителен съюз и Военна конвенция. Споразумение с Черна гора. Военната подготовка на балканските съюзници. Обявяване и ход на военните действия. Примирието (20 ноември 1912 г.). Лондонските преговори. Държавният преврат в турската столица. Началото на втория етап на Първата балканска война. Славните български победи при Булаир и Шаркьой. Превземането на Одринската крепост. Победите на съюзниците във втория етап на войната. Лондонски мирен договор.

Рухването на Балканския съюз. Втората балканска война. Турция и Румъния в настъпление в беззащитните български земи. Битката в Кресненското дефиле. Конференцията за мир в Букурещ. Букурещкият мирен договор. Цариградският мирен договор.

Мирни години (1913 - 1915 г.). Икономическото възстановяване. Коалиционното управление на трите либерални партии.

Причини за избухването на Първата световна война. Дипломатическата битка за България. Отношението на политическите партии по въпроса за намесата на България във войната. България в лагера на Централните сили. Намесата на България във войната и военните действия на българската армия. Икономиката на България по време на войната. Безперспективността на войната и антивоенната пропаганда. Войнишкото въстание. Солунското примирие. Ньойски мирен договор.

ТЕМА XIX

БЪЛГАРИЯ СЛЕД НОВАТА НАЦИОНАЛНА КАТАСТРОФА (1918 - 1923 г.)

Състояние на икономиката. Политическите последици от войната.

БЗНС - идеологически принципи и програма. БЗНС по пътя към самостоятелната власт. Самостоятелното управление на БЗНС. Реформаторска дейност. Образованието и културата при земеделското управление. Външна политика. Политически борби. Държавният преврат срещу земеделския режим.

Програмата по история на България обхваща основни проблеми от учебното съдържание, изучавано в средните училища. Кандидат-студентите могат да ползват учебници за средния курс на обучение, както и научни исторически изследвания и публикуван изворов материал.

Литература

1. Л. Спасов, П. Петков, Т. Мишев, Вл. Ангелов, К. Бенчева. История и цивилизация за 10 клас, изд. „Домино“, 2019.
2. Хр. Матанов, И. Илиев, Кр. Табакова, В. Колев, Р. Маринова – Христиди. История и цивилизация за 10 клас, изд. „Клет България“, 2019.
3. И. Баева, Д. Ботева, П. Ангелов, Ив. Тютюнджиев, Пл. Митев, Н. Поппетров, Е. Калинова, Н. Васева, В. Павлова, В. Иванова. История и цивилизация за 10 клас, изд. „Булвест 2000“, 2019.
4. Пл. Павлов, Р. Гаврилова, В. Янчев, Л. Огнянов, М. Трифонова – Бенчева, М. Босева – Георгиева, К. Славчев. История и цивилизация за 10 клас, изд. „Просвета“, 2019.
5. М. Палангурски, Ив. Лазаров, Кр. Мутафова, Ив. Русев, Л. Стоянов, В. Стойчева, Ю. Симеонова. История и цивилизация. Учебник за задължителна и профилирана подготовка за 10 клас, ИК „Рива“, 2019.
6. Мутафчиева, В., К. Косев, Ст. Грънчаров, Хр. Матанов, И. Илиев, Асен Василев. История и цивилизация. ИК „Анубис“, С., 2012.
7. Лазаров, Ив., Ив. Тютюнджиев, Р. Михнева, Л. Стоянов, М. Палангурски, В. Стойчева. История и цивилизация. „Слово“, В. Търново, 2001 - 2006.
8. Гюзелев, В., Р. Гаврилова, Ив. Стоянов, М. Лалков, Л. Огнянов, М. Радева. История и цивилизация. „Просвета“, С., 2012.
9. Делев, П., Г. Бакалов, П. Ангелов, Цв. Георгиева, Пл. Митев, И. Илчев, Е. Калинова, И. Баева. История на България от древността до наши дни. „Планета 3“, С., 2012.
10. Андреев, Й., Е. Стателова, Кр. Мутафова, П. Петков, Р. Мишев. История и цивилизация. ИК „Кръгзор“, 2012.